

Vad påverkar betalningen från låntagare bosatta utomlands?

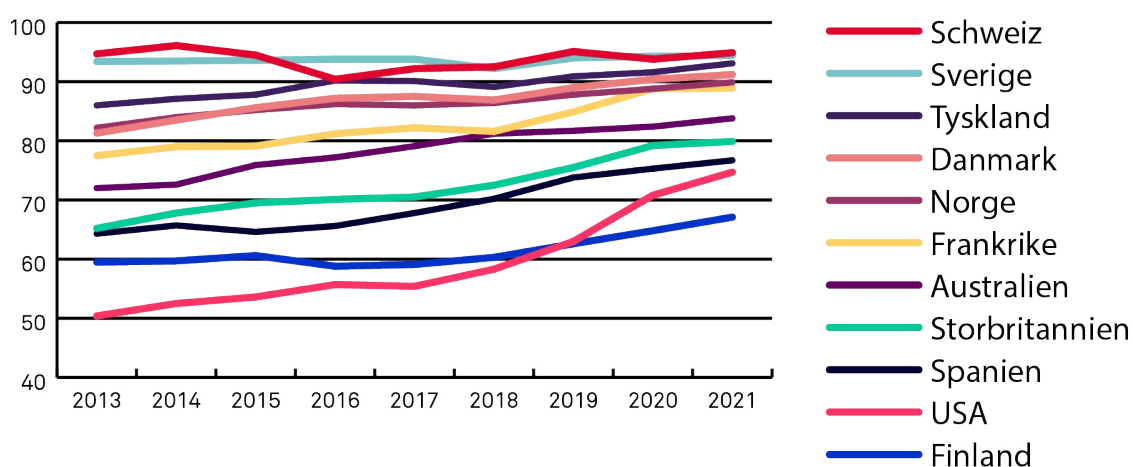
Det finns många olika saker som har betydelse för återbetalningen av studielån. Till exempel finns ett samband mellan återbetalningen och faktorer såsom låntagarnas kön och ålder. Återbetalningen påverkas också av andra omständigheter, såsom utbildningsnivå, inkomster och sysselsättning.¹

¹ CSN har i tidigare studier analyserat faktorer som kan påverka betalningen. Se exempelvis CSN (2017), Inbetalningar av studielån från låntagare bosatta utomlands.

Ett av målen med studiestödet är att det ska vara samhällsekonomiskt hållbart över tid.² Det är alltså viktigt att de pengar som lånas ut också betalas tillbaka.

Återbetalningsgraden – hur mycket som betalas i förhållande till det belopp som ska betalas – är ett av de mått som CSN använder för att bedöma hur väl återbetalningen av studielån fungerar. Det finns stora skillnader i återbetalningsgraden mellan låntagare bosatta i Sverige och låntagare bosatta utomlands, men också vid jämförelser mellan låntagare bosatta i olika länder.

Återbetalningsgraden i de tio vanligaste bosättningsländerna samt i Sverige och för samtliga utlandsbosatta, 2013-2021. Andel i procent¹

¹ Observera att skalan är bruten och börjar på 40 procent.

Skillnaden i återbetalningsgrad kan bero på många olika saker på individuell nivå och låntagarnas olika förutsättningar. I denna artikel presenteras några faktorer som påverkar på övergripande nivå.

Inkomst är avgörande för betalningsförmågan

En avgörande faktor för möjligheterna att betala sina lån är om man har en inkomst eller inte. CSN saknar uppgifter om inkomster för de flesta utlandsbosatta låntagare. Analyser av låntagare bosatta i Sverige har visat att det finns ett samband mellan låg inkomst och missköta betalningar.³ Det är rimligt att tro att inkomst är en faktor som påverkar återbetalningen även för låntagare bosatta utomlands. I länder där inkomstnivån generellt är betydligt lägre än i Sverige kan låntagare ha problem att betala sina årsbelopp⁴ även om de har en inkomst.

² För mer information om målen med studiestödet och studiestödets måluppfyllelse, se CSN (2022) Studiestödet 2021 – En uppföljning av studiestödets utveckling och effekter.

³ CSN (2017).

⁴ För information om årsbelopp och hur dessa beräknas, se faktarutan i slutet av artikeln.

Högre utbildningsnivå ger högre återbetalningsgrad...

Det finns också ett starkt samband mellan utbildningsnivå och risken för misskött betalningar, både för låntagare bosatta i Sverige och för låntagare bosatta utomlands.⁵ Studier på eftergymnasial nivå medför minskad sannolikhet för att betalningarna missköts. En trolig förklaring är att de som studerat på denna nivå förmodligen har lättare att få arbete och att de också har högre inkomster än de som endast har grundskole- eller gymnasieutbildning. CSN:s analys av låntagare bosatta i Sverige visar dock att sambandet mellan studier på eftergymnasial nivå och återbetalningsbenägenhet kvarstår även när inkomst tas i beaktande, vilket tyder på att det finns andra aspekter av eftergymnasial utbildning som också har betydelse. Det kan till exempel bero på att det utöver en koppling mellan utbildningsbakgrund och inkomsten hos återbetalarna också finns en koppling till socioekonomisk ställning mer generellt.

Antal och andel¹ låntagare per utbildningsnivå² i de tio länder där CSN har flest låntagare, samt för Sverige och samtliga utlandsbosatta, 2021.

	Lägre än eftergymnasial utbildning		Eftergymnasial utbildning eller högre	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Finland	483	20	1048	43
USA	180	2	5345	55
Frankrike	44	3	986	58
Spanien	114	6	1194	60
Storbritannien	560	5	6995	67
Norge	736	8	6645	68
Schweiz	24	1	1210	69
Tyskland	180	6	2199	70
Australien	43	2	1737	76
Danmark	297	6	3508	76
Utlandsbosatta totalt	3617	6	40 648	64
Sverige	170815	13	1003428	77

1 Eftersom uppgift om utbildningsnivå saknas för vissa låntagare blir summan av andelarna mindre än 100 procent.

2 Då mycket få utlandsbosatta låntagare har högst grundskoleutbildning (andelen är under 1 procent i alla länder utom ett fåtal) redovisas grundskoleutbildning här tillsammans med gymnasial utbildning, i kolumnen "Lägre än eftergymnasial utbildning".

I exempelvis Finland, där återbetalningsgraden är jämförelsevis låg (67,1 procent år 2021), är också andelen låntagare med utbildning på högst gymnasial nivå betydligt högre jämfört med övriga länder där CSN har många låntagare.

⁵ CSN (2017).

...Men högre ålder gör återbetalningsgraden lägre

Även låntagarnas ålder har visat sig ha ett samband med betalningsbenägenheten. Sannolikheten för missköta betalningar ökar med låntagarnas stigande ålder. Sambandet mellan ålder och sannolikheten för missköta betalningar framgår även för låntagare bosatta i Sverige, för vilka det också varit möjligt att kontrollera för inkomster. Att ålder inverkar på återbetalningen kan exempelvis bero på att äldre ofta har större ekonomiska åtaganden än yngre.

Låntagarnas ålder varierar kraftigt mellan olika länder. Både medelåldern och medianåldern är lägst bland låntagare bosatta i Sverige och Danmark.

Medel- och medianålder i de tio länder där CSN har flest låntagare, samt för Sverige och samtliga utlandsbosatta, 2021.

Land	Medelålder	Medianålder
Finland	46	44
USA	44	45
Frankrike	44	44
Spanien	44	43
Australien	41	40
Schweiz	41	40
Storbritannien	41	40
Norge	40	39
Tyskland	40	39
Danmark	38	36
Samtliga utlandsbosatta	42	41
Sverige	38	36

Av de vanligaste bosättningsländerna är den genomsnittliga åldern högst i Finland, med 46 år, och därefter följer Spanien, Frankrike och USA med 44 år. Av dessa fyra är det framförallt Finland och USA som utmärker sig med påtagligt lägre återbetalningsgrad (67,1 respektive 74,7 procent år 2021).

Ett intressant exempel när det gäller låntagarnas ålder är Uruguay. Totalt hade CSN 200 låntagare i Uruguay 2021, och den genomsnittliga åldern var 59 år. Samtidigt var återbetalningsgraden i Uruguay endast 19,2 procent.

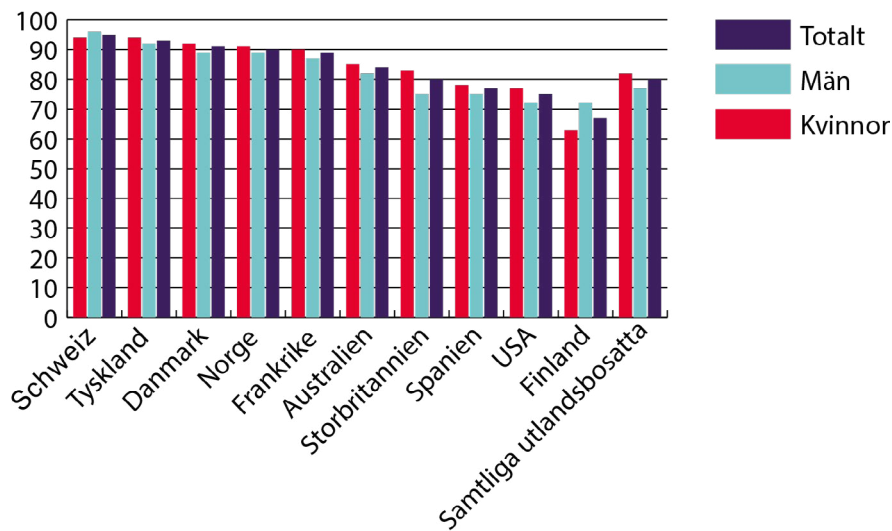
Män har oftare betalningsproblem än kvinnor

Det är vanligare att män missköter betalningen av sina studielån än att kvinnor gör det. Det finns ingen tydlig förklaring till varför, men våra tidigare analyser tyder på att det bland annat rör sig om skillnader i attityder till skuldsättning och betalning.

Under 2021 betalade utlandsbosatta män in 77,4 procent av det debiterade beloppet, medan motsvarande andel bland kvinnor var 82,2 procent.

Andel inbetalt av debiterat belopp fördelat på kön, för de tio länder där CSN har flest återbetalningsskyldiga låntagare och för samtliga utlandsbosatta, 2021.

Vid en jämförelse av de tio länder där flest återbetalningsskyldiga låntagare är bosatta är återbetalningsgraden högre bland kvinnor än bland män i samtliga länder utom i Schweiz och Finland.

Skuldstorleken påverkar återbetalningen

Att ha låg skuld kan ge ökad risk för misskött betalningar.⁶ Det kan bero på att låg skuld ofta har ett samband med kort utbildning eller avbrutna studier och därmed sämre förutsättningar på arbetsmarknaden. Hög skuld indikerar då istället mer omfattande utbildning vilket kan ha ett samband med högre inkomst och bättre betalningsförmåga.

Det finns också ett samband mellan hög skuld och ökad risk för misskött betalningar.⁷ Detta beror främst på att årsbeloppens storlek i viss mån hänger samman med skuldstorleken. Låntagare bosatta i USA har den klart högsta genomsnittliga skulden, därefter följer Australien och Storbritannien. Den genomsnittliga skulden för låntagare i USA var 320 400 kronor under 2021, medan genomsnittet för samtliga utlandsbosatta låntagare var 218 400 kronor. Låntagare bosatta i Sverige hade en genomsnittlig skuld på 146 000 kronor.

Hög skuld kan också ge höga årsbelopp. Årsbeloppens storlek har stor betydelse för hur betungande låntagarens återbetalning blir i praktiken. Hur årsbeloppen beräknas skiljer sig i stor utsträckning mellan de olika låntyperna, vilket medför att sambanden mellan betalningsbenägenhet och årsbeloppens storlek inte blir entydiga. Även väldigt låga årsbelopp har visat sig ha samband med misskött betalningar. Detta förklaras främst av att låntagare med mycket låga årsbelopp ofta har sökt och beviljats nedsättning till följd av betalningsproblem.

Låntagare som har flera lån betalar också sämre, oavsett vilka låntyper man har. Att ha flera lån innebär att man får flera årsbelopp att betala. Av de låntagare som bor i Sverige har enbart 3 procent mer än

⁶ Riksrevisionen (2016), Statens kreditförluster på studielån.

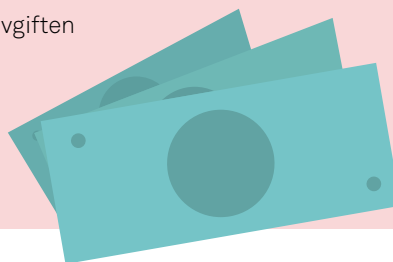
⁷ CSN (2017).

Låntyper och årsbelopp

Annuitetslån: Lån tagna mellan 1 juli 2001 och 31 december 2021. Årsbeloppet – det belopp som ska betalas under ett år – beräknas utifrån skuldens storlek och hur många år låntagaren har kvar att betala. Hur många år återbetalningen delas upp på styrs i sin tur av låntagarens ålder. Från och med 1 januari 2022 finns också ett nytt annuitetslån, detta ingår inte i denna studie.

Studielån: Lån tagna mellan 1 januari 1998 och 30 juni 2001. Årsbeloppet för studielånet beräknas i första hand utifrån låntagarens senast taxerade inkomst. För utlandsbosatta, där inkomstuppgifter saknas, kan årsbeloppet istället sättas till 5 procent av den totala skulden.

Studiemedel: Lån tagna före 1 januari 1989. Den årliga avgiften som ska betalas för låntypen studiemedel beror på skuldens storlek och på antalet återbetalningsår. Antalet återbetalningsår bestäms utifrån låntagarens ålder.

en lånetyp⁸ och bland samtliga utlandsbosatta är andelen 10 procent. Vid en jämförelse mellan de länder där CSN har flest låntagare är det klart vanligast att ha mer än ett lån bland låntagare bosatta i USA, där andelen med flera lånetyper var 14 procent.

Betalningsviljan lika viktig som betalningsförmågan

Även attityder till CSN och till återbetalning kan påverka hur låntagare sköter sina betalningar. Det antas också att låntagare bosatta utomlands succesivt tappar kontakten med Sverige⁹ och då finner det allt mindre viktigt att betala på sina svenska studielån. CSN:s erfarenheter visar att kontakt med låntagarna är en viktig del av en fungerande återbetalning. Tid utomlands, men också avståndet till Sverige, verkar ha betydelse här. Låntagare som varit utvandrade under lång tid har ofta svårare att återuppta sin återbetalning och sin kontakt med CSN, i synnerhet om avbrottet varit långt. Är det dessutom geografiskt långt till Sverige från det land man bor i riskerar återbetalningen av svenska studielån att upplevas som ännu mer avlägsen och ovidkommande.

CSN:s analyser har inte påvisat några tydliga kopplingar mellan konjunkturutveckling, räntenivå eller kronans värde i förhållande till utländska valutor och återbetalningsgraden. Det är trots detta rimligt att anta att faktorer på makronivå ändå i viss grad inverkar på låntagarnas vilja och förmåga att betala sina lån. Hög tillväxt kan exempelvis antas ge högre inkomster och påverka återbetalningsgraden.

Till exempel var det under de ekonomiska kriser som drabbade Grekland under 2010-talet¹⁰ nästintill omöjligt för många låntagare i Grekland att betala sina svenska studielån, dels för att betalningsförmågan påverkades men också för att den kapital-kontroll som infördes gjorde det omöjligt för många att flytta pengar utomlands och/eller göra utlandsbetalningar.

Effektiva kravåtgärder ger mer effektiv betalning

För de låntagare som inte betalar på sina studielån kan CSN vidta åtgärder för att kräva in obetalda belopp. Förutsättningarna för att kräva in skulder skiljer sig väldigt mycket åt beroende på i vilket land låntagaren bor. I länder där CSN kan vidta effektiva kravåtgärder medför det större konsekvenser för låntagarna att inte betala, vilket ger ytterligare incitament att sköta återbetalningen. I exempelvis Norge kan CSN relativt enkelt kräva in obetalda belopp via den norska motsvarigheten till Kronofogden. Det gör också att färre lån behöver sägas upp i sin helhet, eftersom vi istället kan få utmätning av enskilda obetalda belopp.

⁸ Tom 2021. Vid ingången av 2022 tillkom ytterligare en lånetyp, denna är inte inräknad i denna studie.

⁹ Bergström (2016), Sverigeorientering bland svenskar i utlandet.

¹⁰ Landguiden, <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/grekland/oversikt/>

I många andra länder är kravprocesserna istället komplicerade, dyra och tidskrävande. I USA var det tidigare svårare att driva in betalningar vilket ledde till att återbetalningsgraden var låg från låntagarna bosatta i landet. Efter intensifierat arbete med att driva in skulder från låntagare i USA meddelades en dom i amerikansk domstol till fördel för CSN. Domen har ett starkt signalvärde och göra att många låntagare bosatta i landet vill försöka nå en överenskommelse med CSN för att undvika rättegång.

Många faktorer samverkar

För att målet att studiestödet ska vara samhällsekonomiskt hållbart över tid ska uppfyllas, är det viktigt att de pengar som lånas ut också betalas tillbaka. Att använda återbetalningsgraden som mått visar dock inte alltid hela sanningen. Om lån sägs upp till omedelbar betalning på grund av att låntagarna inte sköter sina betalningar försvinner de debiterade årsbeloppen för dessa lån. Det gör att enbart återbetalningsgraden kan ge en överdrivet positiv bild av utvecklingen, eftersom andelen inbetalt av debiterat belopp kan öka både till följd av att fler betalar det de ska, men också av att de som inte kan betala får nedsättning eller att lån sägs upp.

I den här artikeln har vi lyft exempel på flera separata faktorer som enskilt eller tillsammans påverkar återbetalningen på studielånen. Att återbetalningen fungerar jämförelsevis väl i ett land (till exempel Norge) kan antas bero på låntagargruppens sammansättning, det allmänna inkomstläget och att det finns goda möjligheter till kravåtgärder i landet, bland andra saker. Att återbetalningsgraden är betydligt lägre i ett annat land (exempelvis USA) kan istället kopplas till bland annat högre skuldsättning, att fler låntagare ska betala mer än ett årsbelopp och att CSN tidigare haft mycket svårt att kräva in pengar från detta land.

Referenser

Bergström (2016). Sverigeorientering bland svenskar i utlandet i Solevid M. (red.) Svenska utlandsröster, SOM-rapport nr 65, SOM-institutet.

CSN (2017), Inbetalningar av studielån från låntagare bosatta utomlands, Dnr 2016-100-6731.

CSN (2022) Studiestödet 2021 – En uppföljning av studiestödets utveckling och effekter. Rapport 2022:3, Dnr ADM/2022:52

Riksrevisionen (2016), Statens kreditförluster på studielån, RiR 2016:4.

Landguiden, <https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/europa/grekland/oversikt/>

Författare:

Hanna Rösth

Arbetar med

uppföljning och statistik

Hanna.rosth@csn.se

Vi gör studier möjligt.